

บทที่ 1

การศึกษาศมัยอียิปต์โบราณ

ประเทศอียิปต์เปรียบเสมือนโอเอซิสท่ามกลางทะเลทราย ทางทิศตะวันตกคือทะเลทรายลิเบียและทะเลทรายซาฮารา ทิศตะวันออกคือทะเลทรายนูเบีย ทะเลทรายทั้งสามเปรียบได้กับปราการธรรมชาติที่ป้องกันอียิปต์จากการรุกรานของศัตรูและมีส่วนช่วยให้อียิปต์เป็นประเทศที่สามารถดำรงความเป็นอยู่อย่างสันติสุข มีโอกาสสร้างสมอารยธรรมได้อย่างมั่นคงมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน

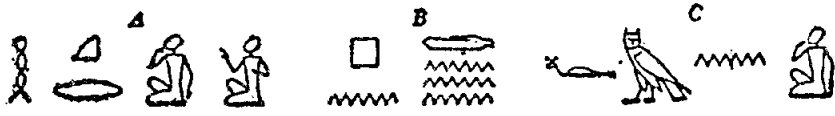
นักประวัติศาสตร์ถือว่าอียิปต์เป็นชาติที่เจริญอย่างมากในยุคโบราณ ทั้งนี้เพราะปรากฏสถานหลักฐานต่าง ๆ คือ โบราณสถานอันสำคัญของอียิปต์ เช่น พีระมิด (Pyramid) ซึ่งแสดงว่าอียิปต์สมัยนั้นมีวิชาการด้านสถาปัตยกรรมอันยอดเยี่ยม มีความรู้ด้านก่อสร้างเป็นอย่างดี นอกจากความรู้ด้านก่อสร้างแล้ว อียิปต์ยังรู้จักวิธีการเก็บศพให้อยู่ได้นานหลายพันปี รู้จักใช้หนังสือและมีอักษรเป็นภาษาของตนเอง รู้จักทำหมึกหรือสีสำหรับเขียน โดยไม่ผสมกับน้ำทำให้แห้งแล้วผสมกับเขม่าไฟเคี้ยวจนเป็นหมึก ต่อมาชาวอียิปต์ได้คิดค้นวิธีการทำกระดาษโดยใช้ต้นปาปิรัส (Papyrus) และประมออารยธรรมของอียิปต์ที่กล่าวไว้ข้างต้นได้แพร่หลายไปสู่ยุโรปและทั่วโลก ในเวลาต่อมา

อียิปต์ในสมัยที่จักรพรรดิฟาโรห์กุมอำนาจการปกครองไว้ทั้งหมดนั้น ผลผลิตทางด้านเกษตรกรรมที่พวกเขาผลิตได้ จะถูกเจ้าหน้าที่ของฟาโรห์เก็บภาษีอากรเข้าคลังหลวงเกือบหมด ทำให้ฟาโรห์ครองรับนิคมอบในความเป็นอยู่ของราษฎรในทุก ๆ ด้าน เปรียบเสมือนหน้าที่ของประมุขครอบครัว การที่

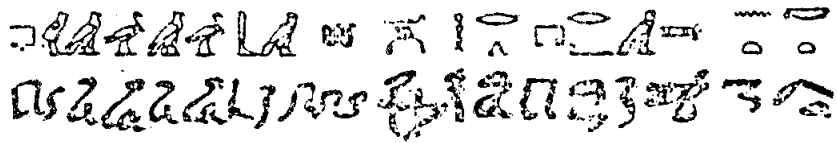
เจ้าหน้าที่ของฟาร์โธเก็บข้าวปลาอาหารที่เหลือใช้ทั้งหมดไว้ในยุ้งฉางของหลวง ก็เพื่อจะได้มีอาหารแจกจ่ายให้แก่ราษฎรในเวลาที่เกิดการขาดแคลน ภัยเหตุนี้ ทำให้อียิปต์ไม่เจริญเท่าที่ควร เพราะราษฎรส่วนใหญ่ในสมัยนั้นไม่มีความคิดริเริ่ม เพียงแต่มีส่วนช่วยสร้างความสำเร็จทางด้านคณิตศาสตร์ แพทยศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เพื่องานบ้านแรงงานเท่านั้น ชาวอียิปต์ส่วนใหญ่ไม่อยู่ในฐานะคุ้มครองตัวเองได้ ดังนั้นอียิปต์ซึ่งเป็นแหล่งสร้างสมอารยธรรม แหล่งกำเนิดของศิลปวิทยาการของโลกหลายแขนง จึงได้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของชนชาติต่าง ๆ ที่มีความเจริญน้อยกว่าอียิปต์ในหลาย ๆ ด้าน อียิปต์สูญเสียอาณาจักรซึ่งเคยรุ่งโรจน์อย่างยิ่งในสมัยหนึ่ง

แม้ว่าชนชาติอียิปต์จะเสื่อมโทรมลง แต่อียิปต์ก็ทิ้งหลักฐานไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรื่องราวของอียิปต์เป็นอันมาก หลักฐานที่เหลือไว้อีกประการหนึ่งคือ หนังสือของอียิปต์ ซึ่งเป็นรูปภาพ ที่เรียกว่า อักษรไฮโรกลิฟิค ได้มีผู้พยายามค้นคว้าที่จะอ่านอักษรดังกล่าว แต่ไม่มีใครสามารถอ่านได้ จนกระทั่งมีชาวฝรั่งเศสชื่อ ชามโปเลียอง (Champoignon) พยายามค้นคว้าและสามารถอ่านอักษรไฮโรกลิฟิคได้

การเริ่มต้นเขียนหนังสือของอียิปต์นั้นก็คล้ายคลึงกับชาติอื่น ๆ ในสมัยโบราณ กล่าวคือ ใช้ภาพแทนความหมาย ต่อมาใช้รูปภาพเดียวกันนั้นแทนเสียงของคำที่มีความหมาย และมีการดัดแปลงรูปภาพนั้นแทนพยางค์ แล้วนำพยางค์มารวมเป็นคำ เช่น คำว่า บี - ลีฟ ในภาษาอังกฤษ (bee - leaf) จะเขียนตัวผึ้งและใบไม้ เป็นตัวอักษรภาพ ซึ่งใช้เขียนหรือแกะสลักเพื่อบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา อักษรไฮโรกลิฟิคมีใช้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์แรก ๆ ของอียิปต์ ตัวอักษรดังกล่าวได้วิวัฒนาการจนกระทั่งเป็นตัวพยัญชนะ และได้ใช้ในการแต่ง

รูปตัวอักษรของอียิปต์ โบราณอีกแบบหนึ่ง

รูปตัวอักษรของอียิปต์ โบราณ

ชาวอียิปต์ยุคโบราณ ซึ่งนักประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่า รู้จักทำนาและเพาะปลูกก่อนชาติโบราณอื่น ๆ

วรรณคดี วรรณคดีอียิปต์ส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา วรรณคดีที่เกี่ยวกับศาสนาได้แก่ บทละครแห่งเมมฟิส และบทเพลงสรรเสริญ โอโรสแห่งอิกนาตัน บทละครแห่งเมมฟิสได้เขียนไว้ประมาณ 3,000 ปี ก่อนคริสตกาล เป็นบทสนทนาทางธรรม ซึ่งเป็นลัทธิทางศาสนาที่เกี่ยวกับเทพเจ้าแห่งพระอาทิตย์ จุกประสงค์ของงานชิ้นนี้เพื่อเพิ่มพูนศรัทธาที่มีต่อเทพเจ้าแห่งพระอาทิตย์ คือ เทพเจ้าเร ให้มีมากขึ้นนั่นเอง เนื้อเรื่องเป็นแนวความคิดที่ว่าจุดหมายปลายทางของคนอยู่ในอำนาจของเทพเจ้าที่จะชี้ขาด พระองค์เป็นเทพเจ้าแห่งความดี เป็นผู้ทรงประทานชีวิตให้แก่ผู้รักสันติ ซึ่งฟาโรห์อิกนาตันทรงนิพนธ์ขึ้นในศตวรรษที่สิบสี่ก่อนคริสตกาล เป็นคำโคลงที่สูกุศิกความยิ่งใหญ่และความยุติธรรม เทพเจ้าเอคัตผู้ทรงเป็นเทพเจ้าองค์เดียวที่นอกจากพระองค์แล้วไม่มีเทพเจ้าองค์ใดอีก นับว่าเป็นการรวบรวมความคิดอันยิ่งใหญ่ของอียิปต์ที่เกี่ยวกับการนับถือเทพเจ้าองค์เดียว

ประวัติศาสตร์ของอียิปต์โบราณได้แสดงให้เห็นว่า ชาวอียิปต์เคร่งครัดในเรื่องศาสนาเป็นอย่างมาก มีความเชื่อถือในอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมในบริเวณลุ่มแม่น้ำไนล์ และบริเวณอารยธรรมในส่วนอื่น ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ศาสนาเข้าไปพัวพันต่อสังคมของอียิปต์ในทุก ๆ ด้าน ทั้งทางด้านศิลปกรรม เป็นการแสดงออกถึงสัญลักษณ์ทางศาสนา ในทางวรรณกรรมและปรัชญามีหลักคำสอนทางศาสนา รัฐบาลของอียิปต์ในสมัยอาณาจักรอยู่ในระบบเทวธิปไตย ศาสนาของอียิปต์เจริญสูงสุดในสมัยอาณาจักรกลางและตอนต้นของจักรวรรดิในเวลานั้นเทพเจ้าเรและเทพเจ้าโฮฮิวิสได้รับความนับถืออย่างสูงสุด และในที่สุดศาสนาก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อียิปต์ถึงจุดจบ เพราะสมัยฟาโรห์อิกนาตันพระองค์ทรงเคร่งครัดในศาสนา มีการบังคับกคชที่ทางศาสนาทำให้ประชาชนเกิดความกระด้างกระเดื่อง ทหารถูกทอดทิ้ง นักบวชถูกขับไล่ อียิปต์เกิดความปั่นป่วน

อาณาจักรต่าง ๆ ที่เป็นเมืองขึ้นของอียิปต์คือความกระฉ่างกระเื่อง นับเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อาณาจักรอียิปต์พินาศในที่สุด

สำหรับสังคมของอียิปต์โบราณ ชาวอียิปต์นิยมที่จะมีสามีและภรรยาเพียงคนเดียว แม้แต่ฟาโรห์ก็เช่นเดียวกัน หญิงอียิปต์โบราณได้รับการยกย่องว่าคิยังกว่าหญิงกรีกในสมัยหลัง ๆ หรือแม้แต่หญิงชาวตะวันตกหลายชาติในสมัยปัจจุบัน ในสังคมอียิปต์ฝ่ายหญิงและเครือญาติของฝ่ายหญิงจะมีอำนาจเป็นใหญ่ เด็กชาวอียิปต์จะได้รับสิทธิหรือความคุ้มครองทางญาติฝ่ายแม่มากกว่าทางฝ่ายพ่อ ภรรยาจะเป็นเพื่อนและที่ปรึกษาของสามี สามารถไปไหนมาไหนกับสามีได้ ไม่ถูกเก็บตัวอยู่แต่ในบ้าน สามารถไปงานสาธารณะและงานพิธีต่าง ๆ มีสิทธิทางกฎหมายเท่าเทียมชาย พระธิดาของฟาโรห์มีสิทธิสืบสันตติวงศ์ได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏว่าอียิปต์มีราชินีผู้มีความสามารถหลายองค์ขึ้นครองราชบัลลังก์

ความเจริญทางด้านการศึกษาของอียิปต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านปรัชญาของอียิปต์โบราณส่วนใหญ่เกี่ยวกับศีลธรรมและการเมือง บางครั้งความคิดทางด้านปรัชญาของอียิปต์เป็นไปอย่างกว้าง ๆ กล่าวคือ ความคิดที่ว่าโลกจะถูกควบคุมโดยจิตใจหรือความฉลาด ความคิดดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในการเขียนของคณะสงฆ์และนักปราชญ์ ซึ่งครั้งแรกได้มีการจารึกไว้บนทะเลทรายแห่งเมืองเมมฟิส ซึ่งฟาโรห์อิกนาตัน ใ้รับเอาความคิดนี้มาใช้ ในอีก 2,000 ปี ต่อมาความคิดเกี่ยวกับปรัชญาในค่านอื่น ๆ ของอียิปต์โบราณ คือ ความคิดเกี่ยวกับความเป็นอมตะของโลก ลัทธิที่เป็นเหตุและผลตามธรรมชาติ

นักปรัชญาอียิปต์ซึ่งมีผลงานทางการเมืองเด่น ๆ มีศักดิ์เป็นพระและมีชีวิตอยู่ระหว่าง 2,200 ปี ก่อนคริสตกาล มีชื่อว่า เคอเฮปเปอร์ - โซเนป

เป็นนักประพันธ์ที่เรียกร้องให้ชนชั้นสูงเลิกแสดงความไม่ยุติธรรมต่อคนจน งานประพันธ์อีกชิ้นหนึ่งมีชื่อว่า ซอคคิของชาวนาเจ้าโหวหาร ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง งานชิ้นนี้เป็นคำประพันธ์ที่กล่าวถึงเรื่องราวของชาวนาผู้หนึ่งซึ่งถูกข้าราชการคคโอง และชาวนาผู้นั้นได้ขอร้องให้ข้าราชการเห็นใจในความทุกข์ยากของตน ฯลฯ นอกจากนั้นยังได้มีบัญญัติความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของผู้ปกครองที่ดีไว้หลายประการ

ในคานวิทยาศาสตร์ ชาวอียิปต์ให้ความสนใจทางคานการศาสตร์ และคณิตศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ของอียิปต์ได้ศึกษาและคำนวณเวลาที่จะเกิดน้ำท่วมของแม่น้ำไนล์ วางโครงการสร้างปิรามิด และวัดต่าง ๆ และคอยแก้ไขปัญหาทางคานการชลประทาน คานสาธารณสุขตลอดจนการควบคุมเศรษฐกิจต่าง ๆ ชาวอียิปต์มีใ้่นักวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง เพราะให้ความสนใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติน้อยมาก ทำให้วิชาดาราศาสตร์ของอียิปต์ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร อียิปต์ได้ประดิษฐ์ปฏิทินทางสุริยคติได้อย่างเยี่ยมยอด นอกจากนั้นได้หาแผนที่เกี่ยวกับท้องฟ้าโดยแสดงตำแหน่งของดาวสำคัญ ๆ เอาไว้ด้วย อียิปต์ประสบความสำเร็จในการหาค่าแห่งต่าง ๆ ของดวงดาวได้อย่างแม่นยำ ความสำเร็จทางคานการศาสตร์จึงกล่าวเกิดขึ้นในสมัยก่อนราชวงศ์ และในสมัยราชอาณาจักรเก่า แต่มาในสมัยหลัง ๆ ความสนใจทางคานนี้ค่อย ๆ หดไป การศึกษาค้นคว้าทางคานคณิตศาสตร์กลับได้รับการปรับปรุงเป็นอย่างมาก ชาวอียิปต์ได้คิดการคำนวณหาค่าวงกลมและหาร แต่ยังไม่ค้นพบวิธีคูณ รู้จักประติมากรรมระบบมาตราสิบ แต่ยังไม่มีการใช้เลขศูนย์ ชาวอียิปต์ประสบความสำเร็จอันน่าทึ่งในการคำนวณเนื้อที่อย่างชำนาญ สามารถคำนวณเนื้อที่ของรูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยมผืนผ้า และรูปแปดเหลี่ยมได้อย่างแม่นยำ ทั้งยังเป็นผู้ค้นพบสูตรของพื้นที่วงกลมเท่ากับ 3.16 เอกสารที่เก่าแก่ที่สุดทางคณิตศาสตร์ คือ อารีเมสปาไปรัส มีอายุระหว่างปี

2,000 - 1,700 ก่อนคริสตกาล เอกสารฉบับนี้กล่าวอ้างอิงไปถึงงานเขียนที่เกี่ยวกับคณิตศาสตร์ชั้นอื่น ๆ ที่เก่าไปอีกถึง 500 ปี ใน อารีเมสซาไปรัส มีการแสดงตัวอย่างการคำนวณหาปริมาตรหรือความจุของมุ้งข้าว และพื้นที่นา เป็นต้น

ความเจริญทางด้านวิชาการแพทย์ อียิปต์มีความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการแพทย์มาตั้งแต่สมัยอาณาจักรเก่า มีการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิชาสรีระวิทยา และวิธีการเก็บรักษาศพมิให้เน่าเปื่อย ศูนย์กลางการศึกษาวิชาแพทย์ได้แก่คามอารามต่าง ๆ แพทย์อียิปต์โบราณ ได้ทำการค้นคว้าเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บที่ปรากฏในอาณาจักรอียิปต์และตามบริเวณอาณาจักรใกล้เคียง แพทย์อียิปต์โบราณมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในการผ่าตัดกระดูก และการศึกษาเกี่ยวกับโลหิต แพทย์ได้พบว่าหัวใจเป็นศูนย์กลางของระบบหมุนเวียนของโลหิต มีการค้นคว้าเกี่ยวกับการรักษาบาดแผล จักษุแพทย์ของอียิปต์ขึ้นชื่อมากในการรักษาโรคตา ซึ่งเป็นที่ปรากฏชื่อเสียงไปทั่วโลก การแพทย์ของกรีกที่เจริญขึ้นในสมัยต่อมาได้รับอิทธิพลมาจากความก้าวหน้าในด้านการแพทย์จากอียิปต์อีกทอดหนึ่ง

อาจกล่าวได้ว่าอารยธรรมของอียิปต์โบราณนับว่ามีความสำคัญแก่โลกสมัยใหม่มาก แม้แต่อิทธิพลของชาวฮีบรูก็ยังไม่มากเท่า ชาวอียิปต์นอกจากจะประดิษฐ์ผลงานด้านปรัชญา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวรรณคดีแล้ว อียิปต์ยังประสบความสำเร็จทางการชลประทาน วิศวกรรม การทำเครื่องปั้น แก้ว และกระดาษ สิ่งสำคัญที่ชาวอียิปต์ให้แก่อารยธรรมโลกคือ ศาสนาซึ่งมีหลักศีลธรรมให้แก่บุคคลและสังคม

การศึกษาในดินแดนเมโสโปเตเมีย

เฮช.จี. เวลส์ นักประวัติศาสตร์อังกฤษกล่าวไว้ว่า

"ทุ่งราบเมโสโปเตเมียและอียิปต์ มีภูมิประเทศที่เหมาะสมมากที่สุด
สำหรับการตั้งรากฐานครั้งแรกของมนุษยชาติที่เริ่มเจริญรุ่งเรือง"

(Mesopotamia and Egypt were the most Favourable
countries for the First permanent sitting down of man)¹
ทุ่งราบเมโสโปเตเมียอยู่ระหว่างแม่น้ำยูเฟรติสและแม่น้ำไทกริส ระหว่างทางโค้ง
ของแม่น้ำทั้งสองสายเป็นที่ตั้งของที่ราบอันอุดมสมบูรณ์สามารถทำการเพาะปลูกได้
ปีละ 3 ครั้ง ชนชาติที่อยู่ในเขตกึ่งเขตร้อนคือชาวคาลเดียน ต่อมาได้แยกออกเป็น
อีกพวกหนึ่ง เรียกว่าชาวอัสซีเรีย ซึ่งเป็นพวกนักรบโหดร้าย ชอบทำสงคราม
ชนชาติอัสซีเรียได้ติดต่อกับชนชาติสุเมเรียน และได้ถ่ายทอดอารยธรรมต่าง ๆ มา
จากชนชาติสุเมเรียน ได้แก่ ศิลปะวัตถุ รูปแกะสลัก หนังสือ และปฏิทิน
นอกจากนั้นชาวอัสซีเรียยังได้ติดต่อกับชนชาติฮิตไทต์ (Hittite) และได้แย่ง
ดินแดนฮิตไทต์และกรุงบาบิโลนมาได้ ทำให้อัสซีเรียเป็นประเทศที่มีอำนาจใหญ่โต
มากในแถบนั้น กองทัพของอัสซีเรียมีอาวุธที่ทำด้วยเหล็ก ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มี
อาวุธเหล็กใช้ในประเทศอื่น อัสซีเรียได้นำวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ มาใช้ มี
ความรักในศิลปะ รู้จักทำกระเบื้องเคลือบมีลวดลายสีต่าง ๆ รู้จักแกะสลักหิน และ
จากการที่อัสซีเรียยกกองทัพไปตีอียิปต์ ทำให้ศิลปะหัตถกรรมของอียิปต์เผยแพร่
เข้ามาในอัสซีเรีย

ในสมัยพระเจ้าอัสซurbanipal (Assurbanipal) ชนชาติอัสซีเรียมี
ความรู้หนังสือ มีการเขียนหนังสือลงบนแผ่นดินเหนียว มีการชุกพุก่อนดินเหนียว

¹ สิริ เปรมจิตต์. ประวัติศาสตร์โลก. พระนคร, โรงพิมพ์ ส. ชรรณภักดิ์,
2499. หน้า 524 - 525

ถึง 22,000 ชิ้น ซึ่งเป็นหลักฐานทำให้ทราบถึงความเจริญทางศาสนาและวรรณคดีของชาวอัสซีเรียในราวคริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้มีการขุดพบวัตถุโบราณของพระมหากษัตริย์อัสซีเรีย มีรูปปั้นและศิลาจารึกต่าง ๆ นอกจากนั้นยังค้นพบห้องสมุดสำหรับประชาชน ภายในพระราชวังของพระเจ้าอัสซูนานิบาล มีแผ่นดินเหนียวจารึกเรื่องราวต่าง ๆ ในสมัยนั้นอัสซีเรียใช้ดินเหนียวเป็นแผ่น ๆ เขียนหนังสือบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ กล่าวถึงวิชาการต่าง ๆ เช่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ กฎหมาย โหราศาสตร์ และลัทธิศาสนา เป็นต้น

ด้านศิลปกรรม อัสซีเรียก็มีฝีมือไม่แพ้ชาวอียิปต์ การก่อสร้างรูปพระเจ้าและรูปต่าง ๆ ทำใ้ได้อย่างงดงามยิ่ง นอกจากนั้นชาวอัสซีเรียยังให้ความรู้ทางด้านการค้าขาย เป็นชนชาติแรกที่รู้จักแบ่งปีออกเป็น 12 เดือน และได้ทำเครื่องหมายของเดือนทั้ง 12 เดือน เป็นรูปต่าง ๆ รู้จักแบ่งเดือนเป็นสัปดาห์ วัน ชั่วโมง และนาที อัสซีเรียยังค้นพบวิธีคำนวณสุริยุปราคา และจันทรุปราคาได้อย่างถูกต้อง

รู้หลักในการแบ่งวงกลมออกเป็นคี่กริ แบ่งความยาวออกเป็นศอก คืบ และรู้จักวิธีช่างและแบ่งน้ำหนักอีกด้วย

ความเจริญด้านการศึกษาของอัสซีเรีย ได้แก่การคิดระบบการเขียนหนังสือ โดยการประดิษฐ์อักษรคูนิฟอร์ม ซึ่งแปลว่ารูปมูมจาก พวกนี้ไม่ใช่กระดาษเหมือนชาวอียิปต์ แต่ใช้ดินเหนียวแทน ทัวหนังสือจะพิมพ์กลงบนดินปั้น ใช้ไม้เป็นรูปลิ่มสลักกดดินเหนียวให้เป็นรอยแล้วนำไปเผาเป็นแผ่น ๆ เหมือนกระเบื้อง หนังสือบางแผ่นมีดินปั้นประกบไว้คองหุบกดินปั้นออก จึงจะเห็นข้อความข้างในดินปั้นประกบ จึงเปรียบเสมือนซองจดหมายในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังมีหลักฐานหลายอย่างที่แสดงว่ามีการส่งข่าวสารทางหนังสือมานานแล้ว

ภายหลังได้มีการดัดแปลงแก้ไขเกี่ยวกับอักษรภาพ โดยการใส่
 เครื่องหมายแสดงเสียงอ่านแทนอักษรภาพ เครื่องหมายเหล่านี้มีประมาณ 350
 เครื่องหมาย วิธีการเขียนหนังสือของอัสสิเรียไม่ส่งเสริมการจดบันทึก หรือการ
 เขียนที่มีขนาดยาว ๆ ทั้งนี้เพราะแผ่นดินเหนียวแผ่นหนึ่ง ๆ บรรจุข้อความได้เพียง
 เล็กน้อยและไม่เหมาะกับการเก็บรักษา แต่อย่างไรก็ตามชาวอัสสิเรียก็มีนิยาย
 ภาพยนตร์ กลอน ที่ท่องจดจำคอ ๆ กันมาเป็นจำนวนไม่น้อย ที่จารึกไว้ในแผ่นดินเผา
 เป็นเฉพาะเรื่องสั้น ๆ ผลงานที่เขียนส่วนใหญ่เป็นผลงานของพระและนักบวช
 เรื่องที่เขียนขึ้นมาจึงมักประกอบด้วยเรื่องราวทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น
 คำโคลงสกุติเทพเจ้า เพลงสวดต่าง ๆ เป็นต้น วรรณกรรมที่เป็นที่รู้จักกันอย่าง
 กว้างขวางและมีขนาดยาว คือ महाकाव्यกิลกาเมช มีเนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัย
 ของกษัตริย์ในเทพนิยายของนครเออรุก มหาकाव्यกิลกาเมชเขียนลงบนแผ่นดินเผา
 ขนาดใหญ่ จำนวน 12 แผ่น รวมด้วยกันทั้งสิ้น 3,000 บรรทัด เฉพาะโคลงที่
 กล่าวถึงการสร้างโลกนั้นได้รับความสนใจจากคนในสมัยหลังเป็นอย่างมาก ทั้งนี้
 เพราะมหากาพย์ดังกล่าวได้พรรณาเรื่องไว้มากคล้ายคลึงกับเรื่องราวในพระคัมภีร์
 ของพวกฮีบรู เพราะฉะนั้นจึงไม่เป็นที่สงสัยเลยว่าเรื่องในเจเนซิส ซึ่งเป็น
 หนังสือเล่มแรกของพระคัมภีร์เก่าเรื่องต้น ๆ คงจะได้รับความคิดมาจากนิยาย
 ของชาวอัสสิเรียโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

ผลงานทางก้านวิทยาศาสตร์ของชาวอัสสิเรีย ดังที่กล่าวมาแล้วว่า
 เป็นชนชาติที่มีความรู้ทางด้านดาราคำนวณ ได้ค้นพบวิธีคูณและหาร คิคการคำนวณ
 หาค่าของสแควร์และคิวบ์ ระบบเกี่ยวกับตัวเลขและน้ำหนัก มาตราชั่งต่าง ๆ
 เป็นจุดศันนิยม ซึ่งมีตัวเลขไม่เกิน 60 เป็นจำนวนสูงที่สุด ชาวอัสสิเรียยังได้
 ประดิษฐ์นาฬิกาน้ำและปฏิทินทางจันทรคติขึ้น สำหรับความเจริญทางด้านดาราศาสตร์

ยังมีไม่มากเท่ากับทางด้านโหราศาสตร์ ยานที่ชาวอัสซีเรียใช้เป็นส่วนผสมของ
สมุนไพรมีที่มาจากรากไม้กับเวทมนต์คาถา ความรู้ของพวกแพทย์ใช้หลักการ
ทางด้านเวทย์มนต์คาถาเข้าประกอบในการขับไล่ดวงวิญญาณชั่วร้ายต่าง ๆ ซึ่ง
เชื่อกันว่าเป็นสาเหตุของโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ

ความเจริญทางศิลปะของอัสซีเรียนั้น มีความเป็นเลิศในการทำโลหะ
ต่าง ๆ การเจียรไนเพชรพลอย ในด้านจิตรกรรมอัสซีเรียได้ผลิตตัวอย่างทาง
ศิลปะได้เหมือนธรรมชาติอย่างเหลือเชื่อ เช่นการประติมากรรมรูปปั้น เวิร์ด เพชรพลอย
และสามารถปั้นรูปมนุษย์และสัตว์ได้เหมือนของจริงมาก พวกศิลปินมีจินตนาการ
และแรงกล้าใจของตนเองอย่างอิสระไม่มีอิทธิพลของศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง
ทางด้านกฎหมาย ประมวลกฎหมายที่นับว่าเก่าแก่ที่สุดที่ปรากฏในปัจจุบันได้แก่
กฎหมายของพระเจ้าฮัมมูราบี ซึ่งได้ชื่อว่ามียุทธศาสตร์ที่รุนแรงมากโดยอาศัยหลัก
"เด็กซ์ ทาลิ โอนิส หรือ ทาคอตา พันค่อพัน" หมายถึงถ้าบุคคลใดทำลายตาของ
อีกบุคคลหนึ่ง ตาของผู้นั้นก็จะถูกทำลายเช่นกัน ประมวลกฎหมายของพระเจ้า
ฮัมมูราบีส่วนใหญ่ได้อาศัยรากฐานของขนบธรรมเนียม และการปฏิบัติของชนชาติ
อัสซีเรียเป็นสำคัญ และมีลักษณะหลายประการที่คล้ายคลึงกับประมวลกฎหมาย
ของโมเสส ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายของพวกฮีบรูในสมัยโบราณ แต่กฎหมาย
ของพระเจ้าฮัมมูราบีไม่มีข้อบัญญัติเกี่ยวกับศาสนารวมอยู่ด้วย

อัสซีเรียในสมัยแรก ไม่มีความเชื่อที่จะจำแนกเทพเจ้า แห่งความดี
และความชั่วออกจากกันโดยเด็ดขาด จนมาถึงสมัยหลัง ศาสนาของอัสซีเรียเป็น
ศาสนาของโลกปัจจุบันโดยเฉพาะ ชีวิตหลังความตายอุบัติขึ้นมาเฉพาะความฝัน
เท่านั้น สถานที่ซึ่งวิญญาณได้ไปสิงสถิตย์อยู่ชั่วอายุคนหรือมากกว่านั้นแล้วก็หายไป
เรียกว่า ซีโอด ไม่มีใครจะคาดการณได้ว่าคนจะฟื้นคืนชีวิตมาใหม่ในโลกหน้า

และจะอุบัติขึ้นมาตลอดไป ในฐานะที่ได้ประพาศชั่วร้ายในโลกนี้ เมื่อคนตายไปแล้วก็จะไปส่งไปในหลุมฝังศพและถือว่าเป็นอันจบสิ้นแล้ว

อาณาจักรของอัสซีเรีย ได้เสื่อมอำนาจลงในสมัยของพระเจ้าซาราคุส พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ไม่เข้มแข็ง เมืองขึ้นต่าง ๆ พากันกระด้างกระเดื่อง ประกอบกับเกิดความไม่สงบภายในประเทศ เพราะอัสซีเรียเข้าสู่สงครามเป็น เวลานานประชาชนไม่มีเวลาประกอบอาชีพ ทำให้เศรษฐกิจเสื่อมโทรม จึงก่อให้เกิดความไม่สงบขึ้น เวลานั้นกษัตริย์ชาติมีดส์ (Medes) คือ พระเจ้าไซนอกซาริส ได้ริบความร่วมมือจากแม่ทัพของพระเจ้าซาราคุส กษัตริย์แห่งอัสซีเรีย แม่ทัพผู้นั้น คือ นาโบโบลัสซาร์ ไก่กบฏยึดเมืองหลวงของอัสซีเรียไว้ได้ นาโบโบลัสซาร์ ก็ตั้งตนเป็นกษัตริย์ แบ่งอาณาจักรอัสซีเรียกับกษัตริย์มีเดีย ต่อมาพระเจ้า เนบูคคินเนสซาร์ (Nebuchad Nezzar) โอรสของพระเจ้านาโบโบลัสซาร์ ขึ้นครองราชย์ พระองค์เป็นกษัตริย์ที่ปรีชาสามารถมาก ซึ่งนักประวัติศาสตร์ยอมรับว่าพระองค์เป็นมหाराชองค์หนึ่ง ชนานพระนามว่า พระเจ้าเนบูคคินเนสซาร์ มหาราช (Nebuchad Nezzar the Great) พระองค์ได้ขยายอำนาจไปยัง ประเทศใกล้เคียง และได้ยกกองทัพไปตีนครเบรูซาเลมได้สำเร็จ แม้ว่าพระองค์ มีค้อย่างเว้นจากศึกสงคราม แต่เมื่อว่างสงครามพระองค์จะใช้เวลาบูรณะ บ้านเมือง ได้สร้างพระราชวังอย่างสวยงาม และสร้างอุทยานที่เรียกว่า "สวนสวรรค์" ซึ่งจัดเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกในยุคโบราณ ทางด้านศาสนา ได้สร้างวัด ชื่อ วัดเนโบ สร้างด้วยแผ่นอิฐ 7 ชั้น และเคลือบสีสวยงามมาก ในยุคนี้มีความเจริญทั้งด้านศิลปะ วิชาหนังสือ วิทยาศาสตร์ และวิชาการก่อสร้าง แต่เมื่อพระเจ้าเนบูคคินเนสซาร์สิ้นพระชนม์ นครบาบิโลนก็เสื่อมลงไปด้วย ในที่สุด ก็ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศเปอร์เซีย